

O PRETPOSTAVKAMA ZA PROUČAVANJE NALJEŠKOVIĆEVA JEZIKA

Josip Vončina

1.

U Nalješkovićevu književnom opusu ostvaren je gotovo isti tematski raspon kakav postoji u Marina Držića: od konvencionalnih »pjesni ljuvenih« do komedija. Ipak, u Držića se taj raspon očituje i s obzirom na formu (od dvanaesteraca do proze), a svi su Nalješkovićevi tekstovi versificirani. Tko je god imalo upućen u stihom pisana djela renesansne hrvatske književnosti, dobro zna da je dvostruko rimovani dvanaesterac u većine naših pjesnika potkraj 15. i u 16. stoljeću (npr.: u Menčetića, Džore Držića, Lucića, Hektorovića, Zoranića) značio i svojevrsnu jezičnu disciplinu. Ona se očituje: prvo, suženim leksičkim izborom (pri čemu postoji izrazit jezični purizam, tj. opiranje romanskome leksičkom utjecaju što je bio uzeo maha u govornoj praksi naših književno najaktivnijih krugova, pogotovu od početka 15. stoljeća nadalje); drugo, oslanjanjem na pisano nasljeđe, što je moglo ponovo uspostaviti domaće, zamrle, romanizmima potisnute riječi; treće, posuđivanjem stilema iz narodne književnosti.

Nalješkovićev jezik nije sustavno proučen, a može se posumnjati ne bi li trud oko toga bio suvišan. Postoje, naime, iscrpne i temeljite rasprave o jeziku Nalješkovićevih suvremenika, i to iz književnih krugova dubrovačkoga¹ i čakavskih.² Za potpunu i pouzdanu obradu Nalješkovićevega jezika danas još

ne postoje temeljne predradnje. Kao što je poznato, djela toga književnika kritički su izdana (prije više od stotinu godina) u dvije knjige Akademijine serije Stari pisci hrvatski: komedije u petoj,³ kanconijer u osmoj.⁴ Tim kritičkim izdanjima (osobito s obzirom na kanconijer) stavljeno je dosta opravdanih primjedaba.⁵

2.

O tome kako je pouzdana transkripcija staroga teksta nezaobilazan uvjet za njegovu jezičnu obradu dobar su primjer Zoranićeve *Planine*.

To staro djelo, na temelju njegova prvotiska (Mleci 1569), sačuvanog u jednom jedinom primjerku, potkraj 19. stoljeća prvi je pročitao Pero Budmani.⁶ Budući da prvotisak obiluje štamparskim greškama, nije Budmani mogao razriješiti sva nejasna mjesta. Kada je pak Ružičić (u trećem deceniju našega stoljeća) pripremao jezičnu raspravu o *Planinama*,⁷ mimoišao je unikatni prvotisak (jer se »jedinim primerkom starog izdanja može koristiti jedino u biblioteci Jugoslavenske akademije u Zagrebu«)⁸ te se oslonio na Budmanijevu transkripciju. Znajući da Budmanijevo čitanje nije posve pouzdano, Ružičić ga je odlučio korigirati, ali »bez upoređivanja sa originalom«.⁹ Ipak, u cijelom nizu korekcija¹⁰ Ružičić se čak petnaest puta poziva na original, primjenjujući metodu prema kojoj ispravke treba provoditi tako da tekst postane logičan. Pa ipak, on piše:

»Imenica *vrata* ima jednom u loc. pl. i nastavak *-oh: vratoh* 85₂₂ (pored navedenog *vratih* 15₃₂).«¹¹

Tako smo dobili morfološku dubletu L mn. *vratih* || *vratoh*, a nismo predvidjeli da bi lik *vratoh* (jedanput potvrđen!) mogao sadržati štamparsku grešku: *o* mjesto *i*.

Poslije Ružičićeve rasprave *Planine* je ponovo izdao Vjekoslav Štefanić, ne raspoložujući prvotiskom (koji je postojao u Akademijinoj knjižnici, »ali se nedavno zametnuo«).¹² I Štefanić je u čitanje unio više korekcija,¹³ među njima: »10 *vagljeni* mj. ugljeni«. ¹⁴ Izvorni je zapis *uagleni*.¹⁵ Štefanićevu se čitanju protivi dvoje: prvo, što je prasl. stanje bilo *oglb, a to se u čakavsko narječje moglo prenijeti kao *uglj(en)* (zbog *o > u*), pa u tom primjeru nije bilo mjesta za jaku vokalnost (poput: *v vazęti > vazeti*);¹⁶ drugo, skupina *gl* može u Zoranićevu grafijskom sustavu obilježivati fonem *ʃ*, ali ne i skup fonema *gʃ*.¹⁷ Stoga treba uzeti da je zapis *uagleni* nekorektan (mjesto ispravnoga: *ugljeni*), pa je očigledno da je Štefanićeva intervencija bila prengljena.

Sumnju o autentičnosti do nas doprlih Nalješkovićevih tekstova pobuđuju primjeri kao što je ovaj:

hvala t' Vide na toj časti,
odrastao sam ovce pasti,
isprosio sam Felačicu
 vele ljepšu vlahinjicu.¹⁸

Doduše, mogli bismo pretpostaviti da je štokavizam (-o < -l: *odrastao*, *isprosio*) Nalješković primijenio tako da metrički prekobrojani vokali (-o) treba izgovoriti s elizijom: *odrastāo*, *isprosiō*.¹⁹ Ali nas Rešetarova napomena o Nalješkovićevim prethodnicima (»Čakavizam je što je redovno zadržano bez promjene / na kraju sloga i riječi. . .«)²⁰ navodi na drugu mogućnost: da su u navedenom primjeru prvobitno bili likovi *odrastal*, *isprosil*, koji su naknadno štokavizirani.

Ako pak ogledamo primjer:

umiješ i *moje* hljebine dohitit;
 nut *vražje gospođe*, ka me će jošte bit,²¹

zaključit ćemo da bi se rimi potreban sklad postigao izborom čakavskoga lika (*moje x gospoje*), pa možemo pretpostaviti da je štokavski lik (*gospođe*) u tome primjeru naknadno uveden. U tome nas podupiru potvrde iz Nalješkovićeve kanconijera:

1. ovo je oni dan, *gospoje* od *gospoj*,
 od koji bi vjeran vazda ti sluga tvoj;
2. *Gospoje*, a ti znaš, da ljubav taj naša;
3. *Gospoje*, tko me sad s tobome razdieli.²²

Dakako, riješiti bi trebalo stanje u primjeru:

A mi dva da virno živemo, *gospodje*,
 veselo i mirno, do kli nam duh *podje*.²³

No u sam fonološki inventar Nalješkovićeve jezika zadiru ovi navodi iz njegove pete komedije:

1. da t' s vragom sprčaše što je *djed* stekao;²⁴
2. Večeru ti potež', Maruša, *mondjin* prim'.²⁵
3. Bože ve, *Gjivo* moj, lud ti si, ako mniš.²⁶

Dobro znamo:

1. da u primjeru *djed* nije razvijen palatal *dj*;
2. da se on sigurno realizira u primjeru *mondjin*; nesavršena grafija 19. stoljeća (*dj = d + j || d*) skrivila je da taj zapis možemo ispravno pročitati tek u novije vrijeme;
3. da izvornu grafiju *gj* moramo razriješiti kao *g* (tj. *dž*), pa je u prvu Bogišić transkribirajući:
Bože ve, *Dživo* moj, lud ti si, ako mniš.²⁷

4.

Tek pošto Nalješkovićeva djela podvrgnemo fundamentalnome teksto-loškom poslu (tj. pošto priredimo na brižnom čitanju rukopisa zasnovano kritičko izdanje), moći ćemo pristupiti izradi jezične monografije o Nalješkoviću, ako je ona doista potrebna.

Ima li pak smisla u nju se upustiti, zaključit ćemo ako ogledamo bar poneko mjesto u Nalješkovićevu kanconijeru. Za analizu odabirem Bogišićev izbor,²⁸ a u njemu pogotovu *Pjesan 112*:

- Sve kê čuh ljuvezni i kê sam ja čtio
pisane u pjesni, i kê sam vidio,
ne nadoh, mâ diko, nijednu pod nebi,
u svemu toliko nesrećna koja bi,
- 5 koliko, jaoh, ova naša, ku nemiri
i mnoštvo jadova od prvi čas tiri
do tužni ovi dan, ki od nas s veseljem
budući pričekan pride nam s dreseljem.
- 10 Jer, ka nam, jaoh, sinu, sinu nam s njim rados,
do mal čas ka minu, svrnu se u žalos.
Jaoh, što je tolika nesrića vrhu nas,
ka ne bi od vika ljuvenijem do danas?
Zač vele nesreća podnijesmo, ma ova
dođe nam najveća i puna jadova;

- 15 jaoh, puna žalosti, od koje sad naše
 nesrećne mladosti tužno se rastaše.
 Nu jeda ljubav dâ, opeta da mirni
 budemo mi vazda, pokli smo njoj virni.

Ako jezične podatke u toj Nalješkovićevoj pjesmi usporedimo sa stanjem u prvih po imenu poznatih pjesnika Dubrovčana (Šiška Menčetića, Džore Držića i ostalih pjesnika Ranjinina zbornika), ustanovit ćemo mnoge podudarnosti. Povodeći se za svojim uzorima, Nalješković:

1. upotrebljava štokavski lik odnosno zamjenice (*što*, stih 11) i čakavski lik u vezi prijedlog + zamjenica (*zač* 13);²⁹

2. u metričke svrhe varira nesažete i sažete likove pridjevske odnosno zamjenice (*ka* 9, 10, 12, *kê* 1, 2, *ki* 7, *ku* 5 || *koja* 4, *koje* 15);³⁰

3. uvodi suglasnik *d* u prefiksalne složenice glagola *iti* (*nadoh* 3, *pride* 8, *dode* 14);³¹

4. u genitivu množine imenica poznaje morfološku dvojakost: -O || -a (*jadova* 6, 14, *nesreća* 13 || »Budući vele *dan* od gorke ljuvezni / stojao slobodan u plaču s boljezni«, *Pjesan* 4, st. 1 – 2);³²

5. u skladu s dubrovačkim govorom pojednostavnjuje finalnu suglasničku skupinu (*rados* 9 x *žalos* 10);³³

6. radi metra upotrebljava akuzativ mjesto genitiva uz prijedloge *od*, *do* (*od prvi čas* 6, *do tužni ovi dan* 7);³⁴

7. stari lokativ jednine rabi kao opći padež (*pod nebi* 3).³⁵

Odnos jekavizam — ikavizam zaslužuje posebnu pažnju. Izvan rime upotrijebljeni su jekavski likovi *ljuvenijem* 12, *podnijasmo* 13 (ali oba puta *ije* vrijedi jedan slog), a u istom položaju u stihu dolazi dvojako: *nesrećna* 4, *nesrećne* 16³⁶ || *nesrića* 11; naprotiv, rima je nametnula također dvojak ishod: *nesreća* 13 (x *najveća* 14) svjedočeći o težnji za štokavizaciju-jekavizaciju jezika u pjesništvu starog Dubrovnika; naprotiv, *tiri* 6 (x *nemiri* 5) upućuje na to da se još čuva tradicionalna rima, s čakavsko-ikavskim glasovnim stanjem. Na starinu podsjećaju i moguće rekonstrukcije naglasnih osobina: *dan̄as* (*danas* 12 x *nas* 11), *vazd̄a* (*vazda* 18 x *dâ* 17).

5.

Nije teško nazreti Nalješkovićevu težnju da u svojim komedijama ostvari jezik koji je veoma blizak dubrovačkome govoru u prvoj polovici 16. stolje-

ća. No budući da su te komedije napisane dvostruko rimovanim dvanaester-cima (a ne prozom), trebalo bi proučiti koliko se u njima (iz metričkih razlo-ga) nalazi jezičnih postupaka svojstvenih »pjesnima ljuvenim«. Iako u Na-lješkovicevim komedijama prevladava jekavizam, rima je zahtijevala da se toleriraju i pojedini ikavski likovi, npr.:

Ja ne znam ki je vrag da vam će *dovika*
skandao biti drag i treska i vika.³⁷

Iako versificirane, Nalješkoviceve komedije znatan otklon od »pjesni ljuvenih« pokazuju svojim leksičkim izborom. Može se to ilustrirati mnogim primjerima, od kojih evo tek poneki.

O pjesnicima zastupljenim u Ranjininu zborniku Milan Rešetar piše:

»*Usta i lice* (obično *ličce*) dvije su riječi što ih naši zaljubljeni pjesnici jako vole, ali normalni oblik *usta* vrlo je rijedak. . . , nego mjesto njeга stoji redovno i vrlo često *usti*, koje može biti stari dual-ni oblik, ali je možda samo udešeno prema *oči*, *ruci*, *prsi*, da bude još jedan lijep dio draginog tijela na *-i*. . .«.³⁸

Ako se imenica *usti* u Nalješkovicevih prethodnika prilagođuje metru, onda se to postiže tako da »ima najzad i okružen oblik ž. roda *svoje ust'*. . . ; *tvoje ust'* ak. . . ; *medne ust'* ak. . . , pa i uz taj krni oblik atribut može biti na *-i*: *na moji ust'*. . .«.³⁹

Naprotiv, u Nalješkovicevoj petoj komediji ta se riječ ovako nadomješta:

Nebore muči tja; jeda je što bilo?
ono joj htijah ja razbiti sve *rilo*. . .⁴⁰

Dakako, riječ *rilo* 'gubica, njuška' s tim je značenjem preuzeta iz govornog jezika da bi pridonijela komičkom efektu, pa i nije teško dokučiti da ni-pošto ne bi mogla ući u birani vokabular renesansnih ljubavnih pjesama.

Njima je pak, prema Rešetaru, svojstveno dvoje: »jedno je veliko obilje domaćih riječi a drugo vrlo mali broj tuđih«. ⁴¹ Znamo da su se u duborovački govor »uvukle tuđinke, gotovo bez izuzetka talijanske, npr. mjesto *čtiti*, *ures*, *zvijer*, *sniziti*, *izvrstan* itd. govori se *legati*, *ornamenat*, *bestija feroča*, *abašati*, *ečelenat* itd.« ⁴² Ako su pak gotovo sve od navedenih (izuzevši *orna-*

menat) potvrđene u komedijama Marina Držića,⁴³ izlazi da su one do sredine 16. stoljeća već bile prodrle u dubrovački govor.

Kad Nalješković u konvencionalnoj ljubavnoj pjesmi (*Pjesan 112*) odabire glagol *čtiti*:

Sve kê čuh ljuvezni i kê sam ja *čtio*
pisane u pjesni, i kê sam vidio (st. 1–2),

onda se on priklanja »pjesnivačkome« jezičnom purizmu. Njegova pak *Pjesan 159*. (koja govori o ljubavnim pjesmama, iako sama nije takva) obilno potvrđuje glagol *legati*, i to izvan rime:

Togaj cić moj ti svjet, ne *legaj* toj nigdar (3) i u rimi:

Što no je ružna stvar ušima slišati,
nije trijebi toj nigdar u pismu *legati*⁴⁴ (1–2)
Ako li stvari hoć' krjeposne *legati*,
toga ćeš lasno moć do volje imati (11–12)

6.

Rešetar je svoje važne objekcije izveo iz pjesničke zbirke koja pretežnim dijelom sadrži ljubavnu poeziju. Nalješkovićev pak opus ima pjesama koje ne pripadaju u tu skupinu, ali je u leksičkom pogledu vjerno slijede. To su poslanice (upućene Vetranoviću, Bartučeviću, Hektoroviću i drugima),⁴⁵ koje su također pošteđene novoga romanskoga leksičkog utjecaja. Budući da su takve, mogli bismo ih iskoristiti kao dokaz da naši renesansni pjesnici nisu jezik s »vrlo malo, gotovo nikakvih tuđinaka«⁴⁶ primjenjivali samo u reprezentativnoj pjesničkoj vrsti nego ponajčešće i u međusobnom dopisivanju.

Ako je, dakle, jezično stanje u Nalješkovićevu književnom opusu po mnogočemu zanimljivo, treba kazati da Rešetar, po djelima renesansnih pisaca u Dubrovniku tragajući za dubrovačkim »narodnim govorom«, nije u pravu kada piše:

»Nema pak sumnje da i među djelima u stihovima i onima u prozi najčišći ćemo narodni govor naći u komedijama gdje govore ljudi iz istoga mjesta i iz istoga vremena, pa bismo ga zaludu tražili u D-čevoj t r a g e d i j i *Hekubi*, koja je i predmetom i mjestom i vremenom tako daleko od Dubrovnika; ali će ga s istoga razloga vi-

še biti u D-ćevim građanskim, dakle čisto dubrovačkim k o m e d i - j a m a u prozi negoli u ņegovim p a s t o r a l a m a u prozi i u drama u stihovima, ili u Naļeškovićevim pastoralama i komedijama koje su sve u stihovima.«⁴⁷

Ako je riječ o Naļeškovićevim pastoralama i komedijama u stihovima, ne smiju se one (u jezičnome smislu) nipošto izjednačivati.

Međutim, s Rešetarom se ne možemo složiti u načelnim pitanjima. Naime, proznost književnog djela nije u prošlosti bila sigurna garancija da to djelo vjerno odražava govorni jezik; jezične modifikacije (tj. odstupanje od govorne podloge) nisu bile izazvane samo metričkim razlozima nego i stilističkima.

Iako sva sročena u stihovima, Naļeškovićeva djela pokazuju velik jezični raspon: od kanconijera, koji provodi purističku »rič izbranu« (kao što je shvaća Šiško Menčetić), do komedija, što (unatoč sporadičnim metricizmima) sadrže govorni jezik za koji »para da se na Placi razgovaraju« (kao što reče Marin Držić).⁴⁸ U tome smislu, otvarajući se prema dubrovačkome mjesnom govoru, Naļešković je (zajedno s Vetranovićem i Dimitrovićem) utro put autoru *Dunda Maroja*.

B I L J E Š K E

¹ André Vaillant, *La langue de Dominko Zlatarić, poète ragusain de la fin du XVIe siècle*, I. Phonétique, Paris 1928; II. Morphologie, Paris 1931; III. Syntaxe, Belgrade 1979. — Milan Rešetar, *Jezik Marina Držića* (kratica: JMD), Rad JAZU 248, Zagreb 1933, str. 99–240. — Milan Rešetar, *Jezik pjesama Rañinina Zbornika* (kratica: JPRZ), Rad JAZU 255, Zagreb 1936, str. 77–220. — Milan Rešetar, *Rječnik i dikcija pjesama Rañinina zbornika* (kratica: RDPRZ), Rad JAZU 260, Zagreb 1938, str. 1–56.

² Gojko S. Ružičić, *Jezik Petra Zoranića, zadarski dijalekat u početku XVI veka*, Biblioteka »Južnoslavenskog filologa«, 2, Beograd 1930. — Bratoljub Klaić, *Jezik Hanibala Lucića i Petra Hektorovića, prilog historijskoj gramatici hrvatskog jezika*, u knjizi: Hanibal Lucić — Petar Hektorović, *Skladanja izvorskih pisan razlikih — Ribanje i ribarsko prigovaranje i razlike stvari ine*, Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 7, priredio: Marin Franičević, Matica hrvatska — Zora, Zagreb 1968, str. 267–324. — Dr Aleksandar Mladenović, *Jezik Petra Hektorovića*, Matica srpska, Novi Sad 1968.

³ *Pjesme Nikole Dimitrovića i Nikole Nalješkovića*, skupili Dr. V. Jagić i Dr. Gj. Daničić, Stari pisci hrvatski, knj. peta, JAZU, Zagreb 1873.

⁴ *Pjesme Nikole Nalješkovića, Andrije Čubranovića, Miše Pelegrinovića i Saba Mišetića Bobaljevića i Jegjupka neznana pjesnika*, Stari pisci hrvatski, knj. osma, JAZU, Zagreb 1876.

⁵ Milan Rešetar, *Ispravci i dodaci tekstu starijih pisaca dubrovačkih*, 1. Pjesni Juvene Nikole Nalješkovića, Rad JAZU 119, Zagreb 1894, str. 1–31.

⁶ *Djela Petra Zoranića, Antuna Sasina, Savka Gučetića Bendeviševića*, Stari pisci hrvatski, kn. XVI, JAZU, Zagreb 1888.

⁷ Ružičić, *n. dj.*

⁸ Ružičić, *n. dj.*, str. 8.

⁹ Ružičić, *n. dj.*, str. 9.

¹⁰ Ružičić, *n. dj.*, str. 9–11.

¹¹ Ružičić, *n. dj.*, str. 142.

¹² Petar Zoranić, *Planine*, tekst s tumačem i rječnikom priredio Vjekoslav Štefanić, HIBZ, Zagreb 1942, str. 19.

¹³ Štefanić, *n. dj.*, str. 19-20.

¹⁴ Štefanić, *n. dj.*, str. 20.

¹⁵ Pretisak prvotiska *Planina*, JAZU, Zagreb MCMLII, fol. 18.

¹⁶ Milan Moguš, *Čakavsko narječje, fonologija*, Školska knjiga, Zagreb 1977, str. 20-21.

¹⁷ Dr. T. Maretić, *Istorija hrvatskoga pravopisa latinskijem slovima*, Djela JAZU IX, Zagreb 1889, str. 25.

¹⁸ SPH V, str. 242, st. 51–54.

¹⁹ Znak je preuzet od Rešetara, JPRZ, str. 121.

²⁰ Rešetar, JPRZ, str. 121.

²¹ SPH V, str. 243, st. 71–72: *gospodje*; N. Nalješković — M. Benetović — J. Palmotić, *Djela*, Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 9, priredio: Rafo Bogišić, Matica hrvatska — Zora, Zagreb 1965, str. 64: *gospode*.

²² SPH VIII, str. 86.

²³ SPH VIII, str. 87.

²⁴ SPH V, str. 247, st. 171.

²⁵ SPH V, str. 242, st. 61.

²⁶ SPH V, str. 251, st. 223.

²⁷ PSHK 9, str. 71.

²⁸ PSHK 9, str. 23–29.

²⁹ Usp. Rešetar, JPRZ, str. 152.

- ³⁰ Usp. Rešetar, JPRZ, str. 153.
- ³¹ Usp. Rešetar, JPRZ, str. 120.
- ³² Usp. Rešetar, JPRZ, str. 136.
- ³³ Usp. Rešetar, JPRZ, str. 129.
- ³⁴ Usp. Rešetar, JPRZ, str. 173.
- ³⁵ Usp. Rešetar, JPRZ, str. 135 – 136.
- ³⁶ Budući da se kratko jat našlo iza skupine suglasnik + *r*, ne možemo tvrditi da su to ekavizmi, a ne jekavizmi.
- ³⁷ PSHK 9, str. 67.
- ³⁸ Rešetar, JPRZ, str. 133.
- ³⁹ Rešetar, JPRZ, str. 134.
- ⁴⁰ PSHK 9, str. 71.
- ⁴¹ Rešetar, RDPRZ, str. 2.
- ⁴² Rešetar, RDPRZ, str. 3.
- ⁴³ Marin Držić, *Djela*, priredio Frano Čale, Biblioteka Temelji, knjiga treća, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb 1979: *legati* (str. 917), *bestija* || *bjestija* (907), *abašati* (905), *ekčelent* (911).
- ⁴⁴ SPH VIII, str. 122: *slagati*.
- ⁴⁵ Njihov izbor u PSHK 9, str. 39 – 49.
- ⁴⁶ Rešetar, RDPRZ, str. 3.
- ⁴⁷ Rešetar, JMD, str. 99.
- ⁴⁸ U prologu *Skupu*; Marin Držić, *Novela od Stanca, Tirena, Skup, Dundo Maroje*, Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 6, priredio: Milan Ratković, drugo izdanje, Matica hrvatska – Zora, Zagreb 1964, str. 139.